

Sygn. akt I ACa 364/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Zbigniew Ducki
Sędziowie:	SSA Andrzej Struzik (spr.) SSA Hanna Nowicka de Poraj
Protokolant:	st.sekr.sądowy Urszula Kłosińska

po rozpoznaniu w dniu 20 września 2017 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa J. J.

przeciwko Skarbowi Państwa – Sądowi Apelacyjnemu w W., Sądowi Apelacyjnemu w G. Sądowi Apelacyjnemu w L., Sądowi Najwyższemu w W., Sądowi Okręgowemu w G., Sądowi Okręgowemu w L., Sądowi Okręgowemu w W., Sądowi Rejonowemu (...)w G., Sądowi Rejonowemu dla (...)w W., Sądowi Rejonowemu(...)w G., Sądowi Rejonowemu w G., Sądowi Rejonowemu w S., Sądowi Rejonowemu w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 5 lipca 2016 r. sygn. akt I C 759/12

uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie od dnia 16 czerwca 2016r. i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Krakowie do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Zbigniew Ducki SSA Andrzej Struzik

Sygn. akt I ACa 364/17

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 lipca 2016 roku Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił powództwo J. J. skierowane przeciwko Skarbowi Państwa – Sądom Apelacyjnym: w W., w G. i w L., Sądowi Najwyższemu, Sądom Okręgowym: w G., w L. i w W. oraz Sądom Rejonowym:(...)w G., (...)w G., dla (...) w W., w G., w S. i w W., oraz zasądził od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. W

sprawie tej powód dochodził zadośćuczynień po 100.000 zł w związku z przewlekłością postępowania w każdej z licznych spraw wymienionych bliżej w pozwie, a rozpoznawanych przez ww. sądy (powód wskazał sygnatury 65 spraw), odmowami przyznania mu pełnomocnika z urzędu i odmowami zwolnienia od kosztów sądowych. Zdaniem powoda w ten sposób doszło do naruszenia jego dóbr osobistych. W szczególności powód twierdził, że przewlekłość postępowań w tych sprawach spowodowała u niego odczucie zlekceważenia, instrumentalnego potraktowania, wykorzystania jego położenia życiowego jako osoby pozbawionej wolności i strony ww. postępowań, co w konsekwencji doprowadziło do pogorszenia jego stanu zdrowia, jak zwiększone nadciśnienie, bóle i zawroty głowy, bóle wątroby i żołądka, depresje i stany depresyjne. W konsekwencji powód jest pod stałą opieką medyczną, nie może właściwie funkcjonować w społeczeństwie, podjąć pracy i nauki, a jego rokowania na przyszłość co do wyleczenia są niemiarodajne.

Uzasadniając powyższy wyrok sąd I instancji poczynił ustalenia co do przebiegu postępowania w sprawach, ze sposobem rozpoznawania których powód łączył zgłoszone roszczenia, stwierdził, że to na powodzie, zgodnie z art. 6 k.c., art. 232 i 2 k.p.c. spoczywał obowiązek wykazania, że strona pozwana wyrządziła mu szkodę, za którą ponosi odpowiedzialność, zaś powód tego nie wykazał. W szczególności, zdaniem sądu I instancji, w badanych sprawach nie doszło do przewlekłości postępowania, a powód nie skonkretyzował, które z czynności w tych postępowaniach były prowadzone w sposób przewlekły lub bezprawny. W konsekwencji zbędnym było prowadzenie postępowania dowodowego na okoliczność związku przyczynowego pomiędzy ewentualną przewlekłością postępowania, a doznaną przez powoda krzywdą. Nadto, nawet hipotetycznie przyjmując, że dolegliwości, na które powód się powołuje, rzeczywiście w jego organizmie się pojawiły, to dolegliwości tego typu nie są normalnymi następstwem uczestniczenia w jakimkolwiek postępowaniu sądowym, nawet prowadzonym przewlekłe.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając go w całości. W apelacji powód zarzucił, że nie miał możliwości brania udziału w procesie i nie przyznano mu pełnomocnika z urzędu, w konsekwencji czego zachodzi nieważność postępowania. Nadto sąd I instancji, wydając zaskarżony wyrok, oparł się na odpowiedzi na pozew, nie odnosząc się do materiału dowodowego, jak zeznania powoda, akta sprawy, dokumentacja medyczna, opinie biegłych. Jest to niedopuszczalne i stanowi arbitralność decyzyjną, a zatem ograniczenie prawa powoda do obrony. Nadto obciążanie powoda kosztami procesu jest przedwczesne i niezrozumiałe, biorąc pod uwagę brak rozważenia sytuacji regulowanej przez art. 102 k.p.c.

Reprezentująca Skarb Państwa Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozpoznania wymaga podniesiony w apelacji zarzut nieważności postępowania, wywodzony z braku możliwości prania przez powoda udziału w procesie i z nieprzyznania mu pełnomocnika z urzędu. Dla rozpoznania tego zarzutu koniecznym jest zwięzłe przedstawienie przebiegu niniejszego postępowania przed sądem I instancji.

Powód odbywa karę pozbawienia wolności i przez cały czas trwania postępowania przebywał w zakładzie karnym. Powód w pozwie złożył wniosek o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu. Wniosek ten został oddalony postanowieniem Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 7 sierpnia 2012 roku, a zażalenie powoda na to postanowienie zostało oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 stycznia 2013 roku. Powód przez cały tok postępowania nie korzystał z pomocy pełnomocnika. Rozprawa prowadzona była na kolejnych posiedzeniach w dniach: 31 marca, 14 lipca i 26 listopada 2015 roku oraz 11 lutego, 5 maja i 5 lipca 2016 roku. Na posiedzeniach tych sąd prowadził dowód z kolejno otrzymywanych akt spraw, z których biegu powód wywodził zgłoszone roszczenia. O wszystkich tych posiedzeniach powód był prawidłowo zawiadamiany i nie zgłaszał żadnych wniosków związanych z ich przebiegiem. Nie zgłaszał też żadnych twierdzeń faktycznych i wniosków dowodowych, poza zawartymi w pozwie. W dniu 29 kwietnia 2016 roku wpłynął do Sądu Okręgowego w Krakowie wniosek powoda z 8 kwietnia 2016 roku o sporządzenie i doręczenie mu odpisów dokumentów z akt sprawy w całości, bez kopert i zwrotnych potwierdzeń odbioru i o zwolnienie go od kosztów sądowych w tym zakresie, a także o zwolnienie go od kosztów

sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Na wezwanie sądu powód sprecyzował wnioski o wydanie odpisów dokumentów z akt sprawy wskazując, że wnosi o wydanie kserokopii z akt sprawy w całości, bez kopert i zwrotnych potwierdzeń odbioru, to jest od pierwszej do ostatniej karty. Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2016 roku Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił wnioski powoda o zwolnienie od kosztów sądowych, o ustanowienie pełnomocnika z urzędu oraz zwrócił wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych celem wydania kopii dokumentów znajdujących się w aktach sprawy. Postanowienie to zostało doręczone powodowi w dniu 13 września 2016 roku. Wcześniej, bo w dniu 5 lipca 2016 r. odbyło się ostateczne posiedzenie sądu I instancji, na którym zamknięto rozprawę i ogłoszono wyrok. W wyniku zażalenia powoda na postanowienie z dnia 16 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny w Krakowie postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2017 roku zmienił je zwalniając powoda od kosztów sądowych w całości oraz oddalił w pozostałym zakresie, to jest co do odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu.

Powód nie może w apelacji skutecznie kwestionować odmowy ustanowienia adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Zgodnie z art. 380 k.p.c. sąd drugiej instancji, na wniosek strony, rozpoznaje również te postanowienia sądu pierwszej instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Tymczasem na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego przysługuje zażalenie (art. 394 § 1 pkt 2 k.p.c.), powód takie zażalenia złożył i zostały one oddalone. Kwestia ta pozostaje zatem poza zakresem kognicji sądu rozpoznającego apelację. Skoro jednak powód działa bez adwokata lub radcy prawnego, sąd powinien, stosownie do uzasadnionych na danym etapie postępowania potrzeb, udzielać powodowi pouczeń co do czynności procesowych (art. 5 k.p.c.).

Powód nie uczestniczył w żadnym, z posiedzeń sądu i nie wyrażał woli takiego uczestnictwa, pomimo że o terminie każdego posiedzenia był zawiadamiany. W tym zatem zakresie nie doszło do żadnego uchybienia sądu. Natomiast w toku postępowania przed sądem I instancji powód wnosił o doręczenie mu kopii całości akt sprawy, z wyłączeniem kopert i zwrotnych potwierdzeń odbioru. Stosownie do art. 9 § 1 k.p.c. strony mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie i wyciągi z tych akt. Powołany przepis nie daje stronie prawa do żądania kopii całości akt sprawy, a jedynie do otrzymania kopii konkretnie wskazanych dokumentów w tych aktach zawartych. Taki pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 kwietnia 2001 r. I PKN 818/00 (OCNP 2003/2/32), stwierdzając, że odmowa przesłania na adres domowy całości akt sądowych nie narusza art. 9 k.p.c. Sąd Apelacyjny w obecnym składzie pogląd ten podziela. Niemniej jednak złożenie wniosku o doręczenie powodowi takiej kopii jednoznacznie wyrażało wolę zapoznanie się z aktami w całości. Nie sposób było też oczekiwać od powoda wskazania konkretnych dokumentów z akt, których kopie chciałby uzyskać (o co sąd wezwał powoda pismem z dnia 6 maja 2016 r.), skoro był on pozbawiony wolności i dostępu do tych akt nie miał. W konsekwencji, skoro niewątpliwa była wola powoda zapoznania się z całością akt sprawy, powód nie korzystał z pomocy adwokata lub radcy prawnego i przebywał w zakładzie karnym, sąd powinien go pouczyć o przewidzianych przez prawo i dostępnych dla powoda sposobach zapoznania się z tymi aktami. Wprawdzie przepis art. 5 k.p.c. mówi, że sąd może udzielać pouczeń, ale nie oznacza to dowolności w tym zakresie. Właściwa ocena wyżej opisanej sytuacji procesowej obligowała sąd do udzielenia takiego pouczenia. Przepisy prawa przewidują, jak w takiej sytuacji strona pozbawiona wolności może zrealizować swe uprawnienie do przeglądania akt zagwarantowane przez art. 9 § 1 k.p.c. W szczególności przepis § 110 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 roku – Regulamin urzędowania sądów powszechnych stanowi, że jeżeli osoba uprawniona do przejrzenia akt jest pozbawiona wolności, przewodniczący wydziału może zarządzić, na jej wniosek, przesłanie akt do zakładu karnego lub aresztu śledczego, chyba że szczególne względy przemawiają za umożliwieniem tej osobie przejrzenia akt w sekretariacie. O możliwości złożenia stosownego wniosku należało zatem powodowi pouczyć. Sąd I instancji faktycznie nie odniósł się do wniosku powoda o sporządzenie kopii akt, a jedynie postanowieniem z dnia 16 czerwca 2016 r. zwrócił jego wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych celem wydania kopii dokumentów z akt. Najpóźniej w tym momencie zrealizowała się potrzeba udzielenia powodowi stosownego pouczenia. Tymczasem bez takiego pouczenia i przed doręczeniem powodowi tego postanowienia, sąd zamknął rozprawę i wydał wyrok. W ten sposób uniemożliwiono powodowi obronę jego praw, gdyż w sytuacji gdy był on pozbawiony wolności, nie korzystał z pomocy pełnomocnika i nie miał możliwości zapoznania się z aktami sprawy, możliwość realizowania przez niego uprawnień procesowych była iluzoryczna. Doszło zatem do nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Z powyższych przyczyn, na podstawie art. 386 § 2 k.p.c., należało uchylić zaskarżony wyrok, znieść postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i sprawę przekazać sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, a na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. pozostawić temu sądowi orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Hanna Nowicka de Poraj SSA Zbigniew Ducki SSA Andrzej Struzik